

Begint de duurzame toekomst in Brazilië?

Louise O. Fresco

Hij drukt zich voor Nederlandse begrippen misschien wat bloemrijk uit, mijn Braziliaanse collega Cristovam Buarque, voorzitter van de Subcommissie Rio+20 van de Braziliaanse senaat, maar hij heeft wel een punt. Hij vindt namelijk dat de VN-conferentie over duurzame ontwikkeling het startpunt moet zijn voor reflectie over de toekomst van de mensheid.

De groei van wereldbevolking en welvaart in combinatie met de beperkte beschikbaarheid van natuurlijke hulpbronnen brengt, zo zegt hij, het huwelijk van vooruitgang, democratie en rechtvaardigheid in gevaar. In Rio moeten stappen worden gezet op het pad van duurzame ontwikkeling, zonder de idealen van de Verlichting te verloochenen.

Zijn bloemrijke taal is hem vergeven, want de woorden van Cristovam bevatten meer dan een kern van waarheid. In onze ijver om de planeet te redden, lopen we het risico dat we grote delen van de mensheid veroordelen tot een sociale Goelag, een archipel van armoede. Hoe duurzaam is het als we de panda weten te behouden, maar tegelijkertijd een miljard mensen veroordelen tot chronische hongersnood?

Het is opvallend – of misschien ook niet – dat een Braziliaan dit vraagstuk aan de orde stelt. Juist het Braziliaanse model biedt perspectieven voor duurzame vooruitgang in combinatie met democratie en rechtvaardigheid.

In de afgelopen twintig jaar heeft dit land, met 200 miljoen inwoners, zich ontwikkeld tot een grootmacht op het wereldtoneel. Onder president Itamar Franco werden halverwege de jaren negentig de schulden afbetaald en werd de gierende inflatie beteugeld.

Zijn voormalig minister en opvolger Fernando Cardoso liberaliseerde de economie, terwijl diens opvolger Lula er met zijn programma 'Fome Zero' (Nul Honger) voor zorgde dat honger nagenoeg werd uitgebannen. Dankzij de 'Bolsa Familia' beschikt het armste kwart van de bevolking nu ook over een basisinkomen.

Parallel aan de vooruitgang voor grote delen van de bevolking, probeert Brazilië zijn natuurlijke hulpbronnen zo goed mogelijk te beheren en te benutten. Natuurlijk, er is kritiek mogelijk op het beheer van het Amazonegebied. Maar het beeld dat het tropisch oerwoud wordt prijsgegeven aan de meest biedende en dat er lukraak snelwegen worden aangelegd is echt achterhaald.

Brazilië heeft een zeer geavanceerd systeem ontwikkeld voor het 'real time' monitoren van veranderingen in de vegetatie van het regenwoud. Nieuwe wetgeving zorgt ervoor dat grote delen van de Amazone worden beschermd.

De Braziliaanse landbouw vind ik een mooi voorbeeld van het optimaal benutten van natuurlijke hulpbronnen. In de afgelopen kwart eeuw is Brazilië erin geslaagd om zich om te vormen van importeur naar exporteur van niet alleen voedsel, maar ook van (bio-)ethanol.

De agrarische productie is in die periode bijna verviervoudigd. Voor een deel door uitbreiding van het areaal, maar voor het overgrote deel door verhoging van de productie per hectare.

De verhoging van de productie komt voor een groot deel op het conto van Embrapa, een publieke onderzoeks- en ontwikkelingsorganisatie die met een systematische aanpak de landbouw de landbouw op een hoger plan heeft weten te brengen.

Een van de paradepaardjes van Embrapa is de ontwikkeling van de 'cerrado', de Zuid-Amerikaanse savanne, die 20% van het grondgebied van Brazilië (tweehonderd miljoen hectare) beslaat. De cerrado gold altijd als onvruchtbaar vanwege de zure bodem. Tonnen kalk en speciaal ontwikkelde gewassen (gras, soja) in combinatie met geavanceerde landbouwtechnieken, zoals 'zero tillage' (geen grondbewerking) hebben die veronderstelling gelogenstraft. Inmiddels is 15 miljoen hectare in cultuur gebracht, vooral voor de productie van veevoer voor de export.

Het Braziliaanse model kan een voorbeeld zijn voor andere landen. Aan de ene kant is het gebaseerd op het huwelijk tussen vooruitgang, democratie en sociale rechtvaardigheid waardoor zich een zelfbewuste middenklasse kan ontwikkelen. Daarin verschilt het van het staatsgeleide marktdenken van China en het bureaucratisch kapitalisme van India.

Tegelijkertijd is het model gebaseerd op dat andere Verlichtingsideaal, namelijk het benutten van wetenschappelijke kennis voor het optimaal beheren en benutten van natuurlijke hulpbronnen. Daarbij vindt er een voortdurende afweging plaats tussen sociale rechtvaardigheid en behoud van die natuurlijke hulpbronnen.

Hoewel in Brazilië de situatie nog lang niet ideaal is, noch uit oogpunt van duurzaam beheer van hulpbronnen, noch uit oogpunt van sociale rechtvaardigheid, is het Braziliaanse model wel een goed startpunt voor reflectie over de toekomst van de mensheid. Mijn wens voor 2012 is dan ook dat de conferentie Rio+20 een keerpunt zal worden in de richting van een meer duurzame ontwikkeling.